

Романа КЮНЦЛІ

АРХІТЕКТУРНО- КУЛЬТУРОЛОГІЧНА РОЛЬ СЕЛА У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПЕРІОД УРБАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Стрімкий розвиток цивілізаційних процесів веде до поступового занепаду села, яке за своєю суттю є колискою формування людини і найбільш сприятливим місцем перебування його. Використовувати природні та антропогенні особливості села в нових умовах розвитку — завдання, яке має стати пріоритетним у сфері оздоровлення людини як такої.

Ключові слова: архітектурне середовище села, архітектурне середовище мегаполісу.

Питання збереження особливостей архітектурного середовища українського села, в якому закладена гармонія природи і людини, особливо гостро постала в період урбанізації суспільства.

Наслідком цих процесів є втрата не тільки еволюції культурно-історичного зв'язку поколінь, а й втрата рекреаційно реноваційного здоров'я нації.

Людина живе у просторі і часі. Простір у своєму первісному вигляді — безмежний. Перші будівлі, які людина розмістила в просторі — штучно поділили його, розірвали, визначили точку до і після.

У безмежному просторі появився архітектурний простір, об'єм якого визначаються візуальним сприйняттям його меж.

Окультурення цього архітектурного простору, яке передбачає освоєння навколишніх територій, пристосування їх до потреб людини, створює архітектурне середовище. Архітектурне середовище — це організований простір життя і діяльності людини.

Цивілізаційні процеси останніх десятиліть сприяють появі великих міст, які зливаються у мегаполіси, поглинаючи села і містечка. Це результат самоорганізації суспільства, розвиток якого вимагає концентрації матеріальних та людських ресурсів.

Архітектурне середовище міст, мегаполісів своїми різкими просторовими градаціями та перепадами, контрастністю об'ємів, дисгармонією з природним оточенням протиставляє обмежений та чітко визначений для людини простір — безмежній гармонії космічного простору.

Естетичність архітектурного простору визначається його пропорційністю та симетричністю до простору космічного. Будь-яке порушення усталеного темпу розвитку та існування мегаполісу веде до порушення цілої сітки життєзабезпечення людини. Мегаполіс своїми об'ємоспрямовуючими просторами визначає місце та положення людини в урбанізованому середовищі. Житель великого міста — це людина лабіринту, яка рухається за знаками та вказівниками, не уявляючи собі масштабів та глобальності системи архітектурного простору мегаполісу.

Драматизм жителя мегаполісу очевидний. Без вказівників вона стає безпорадною у лабіринті. Природні катаклізми, транспортні колапси, віруси та епідемії порушують годинниковий механізм

життєзабезпечення і людина залишається наодинці зі своїми проблемами. Великі об'єми міста роблять людину залежною від системи транспортних та інженерних комунікацій, продуктового постачання і т. д.

Житель мегаполісу повинен жити у ритмі заупущеного механізму міста. Він сам стає частинкою цієї великої машини. Зберегти себе, свою індивідуальність можна, проте свою окремішність, незалежність — ні.

Особливо згубно впливає мегаполіс на ментальність людини природи. Під впливом архітектурного середовища мегаполісів людина міняється і зовнішньо, і внутрішньо.

Після знищення ареалу існування — історичних територій з характерним природним ландшафтом, індіанці Канади, попри преференції уряду, не змогли адаптувати свою культуру в умовах урбанізованих резервацій. Культура індіанців — це співжиття з природою, це життя за законами природи. Частина індіанців розчинилася в містах Канади та Америки, а частина — перебувають у глибокій депресії культурного розвитку.

Тісна гармонія з природним середовищем властива і для більшої частини жителів України, що є вихідцями з сільської місцевості. Притаманні українській ментальності риси — ширість, ввічливість, співчуття, що сформувалися в умовах тисячолітнього гармонійного співіснування з природою, в умовах мегаполісу втрачаються. «Щодня кожен мешканець мегаполісу стає учасником сотень соціальних контактів, на нього діє безліч подразників, його свідомість буквально пересичена різноманітними враженнями. Тож вступає у дію своєрідний захисний механізм: свідомо чи підсвідомо людина прагне зменшити кількість контактів. Тому стосунки між городянами набувають поверховості, анонімності, меншої тривалості, знижується чутливість до проблем інших. Адаже чим більше контактів, тим менше часу, уваги та емоцій людина може приділити кожному з них. Наслідком цього є зниження соціальної відповідальності мешканців міст. Скажімо, досить часто свідки якихось протиправних вчинків зовсім не поспішають про них повідомити» [7].

Людина мегаполісу тратить спостережливість, мрійливість, споглядання за природою та зв'язок з нею, мистецтво жителя великого міста спотво-

рене пошуками надреального, яке спричинене внутрішнім дискомфортом, постійним незадоволенням. Вона шукає сильного естетичного та емоційного подразників, як людина, що привикла до підсилювачів смаку і не відчуває природний смак їжі. Такий внутрішній стан людини виникає через втрату внутрішньої свободи, насадженням її норм, правил життя, пріоритетів їди, одягу, ідей, формування стереотипів, що веде до порушення гармонійного існування в людині почуття свободи і обов'язку.

«Один з парадоксів ХХ ст. полягає в тому, що прогрес техніки зробив доступним для людства багато з того, про що мріяли в минулому, однак не спростив, а швидше «ускладнив форми життя, різко збільшив його ритм, роздрібнив вільний час, яким може розпоряджатися людина», заповнивши його різними, часто змінними заняттями. Це вимагає від людини підвищеної здатності до адаптації, тобто підвищення нервового напруження» [3, с. 7].

Такий внутрішній стан міського жителя буде прямо пропорційно зростати з темпом життя у мегаполісах, з розвитком прогресу та концентрацією населення.

Архітектура села гармонійно вписується у навколишнє середовище, своїми формами та об'ємом впливається у простір природного середовища краю проживання, створюючи архітектурне середовище для проживання та життєдіяльності людини, де все збалансовано і практично вмотивовано. Людина села пристосувала деталі природного середовища до своїх потреб, вона влилася у природу і живе за її законами. Села України, Білорусії, Польщі, Чехії, Словаччини, Швейцарії від часу свого зародження і до сьогодні (не враховуючи радянського періоду в країнах пострадянського простору) демонструють гармонійне співжиття людини і природи. Враховуючи популярність екожитла та екологічних поселень, перспектива гармонійного розвитку людини і природи можлива.

Розміреність та баланс у всьому характеризують життя селянина. Він спостережливий, мрійливий, він виразніший у своїх емоціях, він покладається на себе і на близьких у кризових ситуаціях. Постійна турбота за сільськими тваринами робить його добрішим і лагідним. Селянин не відчуває себе загубленим у

архітектурному середовищі села, оскільки все в селі знайоме, рідне.

Відірваність жителя мегаполісу від природи і, навпаки, постійна взаємодія жителя села з природою сприяють формуванню двох різних типів людей.

Архітектура міста може впливати на психіку через візуальне сприйняття його середовища як позитивно, так і негативно. Так, деякі дослідники відзначають позитивний вплив архітектури міста на розвиток інтелекту та просторового мислення. У той же час відзначається негативний вплив архітектури так званих «спальних масивів» на психічний розвиток [6].

Особливо важко людина переносить сірий колір багатоповерхівок. Негативний аспект цього кольору — печаль та меланхолія [5].

Село — найдосконаліший витвір людини, оскільки природно-ландшафтні фактори навколишнього середовища гармонійно поєднані з антропогенними. Температура повітря, сонячна радіація, природні ландшафти, звуки природи (грім, шелест листя, співи птахів, шум води позитивно впливають на психіку людини, а мальовничі садиби, окультурені садки урізноманітнюють картину барвами та формами, не створюючи при цьому штучних перепон для споглядання краєвиду. Переважаючий спектр зелених кольорів, характерний для сільської місцевості, заспокоюють людину, наводять на філософські мотиви. Синя далеч неба, жовте сонце, кольорові фрукти та овочі, білі хати, річка, піщані та кам'яні стежки тощо подають різноманіття кольорів, які потрібні для повноцінного розвитку психіки людини. За «психофізіологічною теорією колірної гармонії Гете», око неохоче терпить відчуття одного якого-небудь кольору і прагне необхідності іншого протилежного, який склав би з ним цілісність колірного круга [4].

«Людина заспокоюється, споглядаючи мальовничі краєвиди або безкраї морські простори. У неї поліпшується настрій, нормалізується тиск, покращується зір. У практиці сучасної психотерапії є такий напрямок, як ландшафтотерапія — лікування за допомогою підбору певних ландшафтів» [6]. Позитивний вплив архітектурного середовища села помітили вчені вже на початку ХХ ст., коли розвиток міст тільки набрав масштабних обертів.

Вже тоді сільське середовище рекомендують використовувати як рекреаційну зону, яка сприятиме відновленню здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на лоні природи. Сьогодні ми це називаємо сільський туризм.

«Не кожний, однак, може пережити час літніх феєрій у дорогих і вигідних пансіонатах купелевих місцевостей. Більшість шукає відпочинку в селянських хатах, у гарних околицях, де були би садки, ліси і ріки. Чимало найшлось би сіл, що мають те все. Бо не тільки гарною і здоровою є Гуцульщина, маємо ще Бойківщину, Лемківщину, Підгір'я, Поділля, Волинь і Полісся, а навіть — недалеко околиці Львова. У кожній околиці є щось своєрідного і гарного, але не кожне село надається для приміщення міських гостей. На те треба підготовки.

Перш за все мусить воно мати відповідні будинки, чисте повітря, стайні, садок і квітники коло хат, здорову воду до пиття, городину, овочі, дріб, молоко. А в чистих, вибілених хатах дуже скромну, навіть недорого, вигідну обстановку, добру піч у кухні. У садку столик, лавочку, щоб було де спочити» [2, с. 7].

Процес урбанізації — цілком закономірне та невідворотне явище, що принесе людині як матеріальні блага і комфорт, так і негативні явища у національному, культурному та духовному розвитку. Зменшення цих негативних впливів автор вбачає у відродженні та гармонізації традиційного архітектурного середовища села. Збереження та відродження традицій забудови села з урахуванням природного середовища в його планувальній структурі є необхідною умовою збереження здорового етносу як творця культури. Врахування і використання всіх можливостей природного середовища — включаючи річки, ставки, озера, зелений масив як повноправні структурні елементи сільських населених пунктів — набули фундаментального значення в архітектурних традиціях [1, с. 73] і повинні бути втілені у сучасній архітектурній політиці країн, які мають намір входження у європейський цивілізований простір. У час стрімкого розвитку міст село стає незамінною рекреаційною територією для жителів полісів. Збереження і розвиток села в його первісних формах є способом самооздоровлення суспільства в умовах тотальної ур-

банізації, а також одним із способів фінансування сільських територій.

1. *Віншу І.А.* Проблеми наступності архітектурних традицій сільських поселень / І. Віншу // Архітектурно-планувальна організація сільських населених пунктів. — Куйбишев, 1988. — 172 с.
2. *Для Нашої хати.* Мало використання заробіток / під редакцією кооперативи «Українське народне мистецтво» // Кооперативна батьківщина. — Львів, 1938. — Червень. — Ч. 6. — С. 7—9.
3. *Посацький Б.С.* Простір міста і міська культура (на зламі ХХ—ХХІ ст.): Монографія / Посацький Б. — Львів: Вид-во Національного Університету «ЛП», 2007. — 208 с.
4. *Гете і його теорія кольору.* — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kolory.com.ua/gete-ta-yogo-teoriya-koloru/>.
5. *Колір та його вплив на організм людини.* — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-1f36a133d732c>.
6. *Львовичкіна А.М.* Екологічна психологія у постчорнобильську епоху: Навч. посібник. — Київ, 2003 <http://mir.zavantag.com/psihologiya/18738/index.html>.
7. *Набока І.* Вплив мегаполісу на психологію людини / Інна Набока. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/articleprintview/966042.html>.

Романа Кюнцили

ARCHITECTURAL AND CULTURAL ROLE OF THE VILLAGE IN THE PRESERVATION OF NATIONAL IDENTITY DURING URBANIZATION OF SOCIETY

The rapid development of civilization processes causes the gradual decline of the village, which is a cradle of human formation and the best place for its stay. Using of natural and anthropogenic features of a village in the new conditions of development is a task, which should be the urgent in the sphere of human sanitation.

Keywords: village architectural environment, architectural environment of the metropolis.

Романа Кюнцили

АРХИТЕКТУРНО-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ СЕЛА В СОХРАНЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ПЕРИОД УРБАНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Стремительное развитие цивилизационных процессов ведет к постепенному упадку села, которое по своей сути является колыбелью формирования человека и наиболее благоприятным местом его пребывания. Использовать природные и антропогенные особенности села в новых условиях развития — задача, которая должна стать приоритетной в сфере оздоровления человека как такового.

Ключевые слова: архитектурная среда села, архитектурная среда мегаполиса.